

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Sanctae Mechtildis virginis ordinis Sancti Benedicti Liber specialis gratiae

**Mechthild <von Hackeborn>
Mechthild <von Magdeburg>**

Pictavii, 1877

Praefatio

[urn:nbn:de:bsz:31-60070](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-60070)

PRÆFATIO

PARS PRIMA.

DE SANCTA MECHTILDE ET DE EJUS REVELATIONIBUS.

SANCTÆ Mechtildis LIBRUM SPECIALIS GRATIÆ, item, quasi in appendice, Sororis Mechtildis opus, cui titulus: LUX DIVINITATIS, hoc volumen complectitur. De Sorore Mechtilde et de ejus libro in argumento proprio infra tractabitur: nunc vero de sola Mechtilde de Hackeborn, Abbatissæ Gertrudis germana sorore, in Helftensi monasterio Cantrici, verba facimus. Jam de præclara illa virgine in Præfatione ad *Legatum* S. Gertrudis plura disseruimus; quibus breviter modo retractatis, ea subjungere juvabit, quæ, ut ipsi propria, in communi notitia locum obtinere non debuerunt.

I. Beata quidem Mechtildis, cum constet ipsam esse anno 1291, quo defuncta est soror ejus, Gertrudis Abbatissa, quinquagenariam, reperitur nata anno salutis 1241. Propter vitæ periculum sine mora baptismo regeneratur; postea, cum parentes ejus monasterium ad Rodardsdorf prope civitatem Halberstadt, neque procul a suo castello sive de Hackeborn sive de Hedersleben situm, inviserent, puella Mechtildis, tunc septennis, a monialibus adeo rogavit se inter ipsas admitti, ut licet parentes reniterentur, jam voti compos sit facta. De familia ista Hackebornensi per plures generationes legimus in Diplommatibus duos fratres, quorum major natu, Albertus, minor vero Ludovicus, semper nominantur. Anno

*I. Beatæ
Mechtildis
genus et in
monasterium
ingressus.*

a.

autem 1258 moniales loco Rodardsdorf relicto ad Helfta juxta Islebium translatae sunt; jam ab anno 1251 monasterium regebat Abbatissa Gertrudis, novem annis sorore ejus Mechtilde major natu. Mechtildis ingenio virtuteque germanæ haud impar, huic in monasterii regimine maximo fuit subsidio. Scholis, quibus nihil Abbatissæ antiquius erat, fuerat præfecta, ac tum liberales artes, tum divinæ Scripturæ scientiam feliciter promovit. Insuper, quia vera sanctimonialis præcipue laudi divinæ instare studet, Cantricis munere fungebatur, in quo officio, ut videtur, vicariam habuit, simul et sociam in revelationum donis, sanctam Gertrudem. In *Libro specialis gratiæ*, tum parte II^a. tum V^a. multa alia videre de ejus præclara conversatione, ad quæ brevitatis causa, lectorem remittimus.

II. *Mechtil-
dis in-
notescit.
donum.*

II. Cum annum quinquagesimum attigisset, in Adventu anni 1290 in morbum quidem incidit, quo brevi ad lecto decumbendum redacta est. Tunc vero abbatissa ejus germana et ipsa detinebatur infirmitate, qua obitura erat; Mechtildis autem eam charitatis gratia et necessitudinis sæpe invisebat atque consolabatur¹; sed dum, propria ingravescente infirmitate, jam ipsa a lecto moveri nequiret, soror prædicta, quacum tamdiu sub eisdem tectis Deo militaverat, Mechtilde absente, defuncta est.

Dominus verosua ancillam benigne est consolatus, quippe cum infirmitate durante et post obitum venerabilis abbatissæ, hujus merita et in cælis præmia per multas revelationes ipsi ostendere dignatus est.

Aliud vero, dum infirmaretur Mechtildis, contigit quod ad ejus dignam existimationem, tam intra quam extra claustrum maxime contulit. Siquidem tunc primum quæ jam a multo tempore in ejus anima operabatur Deus, sponsa dilecta manifestavit. Quæ enim antea per visiones cognoverat, ea penitus reticuerat; verum, sic in proximi utilitatem Deo disponente, dum præ gravissimis doloribus quasi sui impotens facta fuisset, tandem cœpit Regis secretum revelare. Quod quidem jam prius, ut videtur, suspectum, tunc vero manifesto compertum, per scripta conservare ejus duæ familiares Sorores

1. Infra, part. VI.

curaverunt. Ex his una multa propter indicia videtur fuisse sancta Gertrudis.

III. *Legatus divinæ pietatis*, liber de sancta Gertrude conscriptus, frequenter de nostræ Mechtildis cum ipsa Gertrude spirituali familiaritate mentionem infert; dum e contra *Liber specialis gratiæ* Gertrudem nec nominat, nec usquam inducere videtur. Cujus rei causas in Præfatione primi voluminis perpendimus, et aliis quoque momentis incitati, jam exploratum habuimus, sanctam Gertrudem *Librum specialis gratiæ* ex his quæ a Mechtilde audierat, aut scripsisse aut dictasse. Argumenta hic repetere minime juvat; sed in hoc altero volumine, ad imam paginæ partem sæpius loca quæ judicavimus ad Gertrudem referenda esse subnotavimus, sicuti in parte quinta, ac in septima legenti patebit.

Igitur Mechtildis, quamdiu regimen monasterii soror tenuit, id est per quadraginta annos, in doctrina, in pietate, in sapientia commendabilem alienis pariter ac alumnis claustrii se præbuit. Verum defuncta sorore, cum Mechtildis revelationis gratia, quæ antea latuerat, clarescere cœpit, in majori existimatione ab omnibus habita est. Gertrudis ad Mechtildem in gratia revelationum tunc nominatissimam accessit, humiliter supplicans quatenus super dono suo a Domino confirmaretur. Non absimili modo Mater monasterii, Sophia, filia Hermanni vel Burchardi de Mansfeld, cum de patris defuncti sollicita esset, a Mechtilde rogavit ut de illa Dominum consuleret. Quod licet primum detrectaret, quia nunquam de gratiis hujusmodi Deum tentare præsumpsisset, tandem Domino ipso jubente ut obedientiam suam impleret, abbatisæ suæ morem gessit et illam de beatitudine patris sui certiores fecit. Tanta erat erga suam sponsam Domini benevolentia!

De revelationis dono, quantum ad animarum statum pertinebat, quidquid Mechtildis per visum intellexisset, prælatus monasterii vetuit ne palam proderetur. In hoc et alias in tam sublimis doni exercitio plura incommoda ex diversis, Domino sic ordinante, experta, statim ut Sororis Mechtildis, cujus liber *Lux Divinitatis*, simile donum recognovit, illam quanta potuit auctoritate et consilio tuita est. Siquidem ex pravo mentis zelo, vel ex contumaci animo Sororem calum-

III. De B.
Mechtildis
revelationi-
bus.

niis diversorum impetitam esse persuasum habebat; dum e contra doni ejus librique defensores si qui forent, extollebat, eos que merito cum ipsa, quæ donum acceperat, a Deo sociandos asserbat.

IV. *Libri scriptio et Mechtildis transitus.*

IV. Postquam, ut diximus, quæ intra se Dominus operare dignatus erat, ab ætatis suæ quinquagesimo anno omnibus manifestare cœpisset, duæ ejus familiares, ne tam pretiosus thesaurus tandem apertus per oblivionem evacueretur cum timerent, simul et humilitati Mechtildis parcere cuperent, ipsa inscia, librum de his quæ ab illa audirent scribere attentaverunt. Ex quibus una quando scribebat, quando dictitabat, dum altera tantummodo scripsisse traditur. Sic per octo fere annos a 1291 istarum duarum cura et labore coaluit *Liber specialis gratiæ*. Jam vero opus ad finem vergebat cum res ad Mechtildem pervenit, quæ primo pro humilitate dona sibi soli, ut putabatur, revelata ad posteros per scriptionem deferenda esse dolens, item veritate ne aliquid erroris in eadem irreperet, a Domino per visum de hoc fuit confortata, et cum ipsi librum legerent scriptrices, hunc Deus confirmavit rerumque veritati concordem esse pronuntiavit.

Ex infirmitate qua anno quinquagesimo suæ ætatis correpta fuerat, deinceps, per octo scilicet annos, nunquam, ut videtur, plene convaluit. Attamen tertio ante ejus obitum anno in pejus versa est corporis ægritudo, tandemque, sicut septima hujus libri parte fusiùs narratur, ad extrema Mechtildem deducit. Mox sanctæ Gertrudis monitu, feria secunda post Dominicam *Si iniquitates*, ante matutinas Unctionis sacramentum percepit, et biduum perseverans, dulcibus cum divino Sponso colloquiis recreabatur, nec a gratiis specialibus suscipiendis cessavit. Quæ cuncta per visum quædam moniales cognoverunt, nulla vero melius quam sancta Gertrudis, quæ de his omnibus testimonium reliquit.

Itaque Mechtildis dulcissimis Domini, Virginis Mariæ Sanctorumque consolationibus recreata, ad extrema vergebat. Verum Dominus qui octo ante annos quando jam infirma decumberet, ei Cor suum divinum in xenium tradiderat, illud pretiosum pignus sibi reassignari a fideli sponsa sua

requisivit; quæ libenter annuens, statim divinitatis virtute absorpta gloriæ Dei feliciter sociata est.

V. De se magnum luctum in Helftensi familia reliquit Mechtildis, quem in *Libro specialis gratiæ* non semel scriptrices testantur. Non similem in dilectione, in sanctitate jam fore inter ipsas pronuntiabant; quæ verba sane scripsit sancta Gertrudis tantarum virtutum, sed præsertim humilitatis, feliciter æmula. Verum tam justum Sororum temperavit dolorem de amissæ matris gloria atque præmiis in cælo firma omnium sententia. Quæcumque enim per quinquaginta annos intra claustrum septa pie, sancte ac docte perfecerat in mentem redibant, optimoque virtutum odore animos reficiebant.

V. Mechtildis post mortem commendatur.

Qui bonus odor mox extra domum in qua fusus fuerat sese extendens, ad longinquas etiam pervenit regiones, maxime per hujus libri notitiam, quem ad Italiam ad urbem Florentiam, paucis post beatæ Mechtildis annis, allatum fuisse famosus scriptor Boccacius testis est. Siquidem fratres Ordinis Prædicatorum, qui Helftenses prophetissas tanti faciebant, ipsarum libros, cum a Germania ad Italiam transmearent, ad ejusdem Religionis fratres læti deferebant, terram utique barbaram sævamque tam optimos Spiritu Sancto favente fructus tulisse quasi ostentantes. Quod manifeste compertum est de libris Mechtildianis quos sub titulo *la Laude di dona Matelda* designat scriptor prædictus. Laudem quippe divinam his libris suum characterem specialem indere cuilibet legenti agnoscendum est.

Tantæ pietatis famam non ægre subsecuta est etiam sanctitatis celebritas. Unde passim per loca in quibus Mechtildis nostræ liber occurrebat, ejus nomini beatitudinis vel sanctitatis tessera publica annexa legitur. Igitur licet Mechtildis nomen in Romano martyrologio non occurrat, ejus tamen cultus in pluribus calendariis inscriptus ab apostolica auctoritate approbatus est et confirmatus. Huic festo quidem dies 26 Februarii indictus est; et concessæ sunt secundi nocturni lectiones quæ Mechtildis Helftensis sanctimonialis vitam et elogium referunt. Unde votum animo subit ejusdem cultum saltem in tota Benedicti Patris familia, sicut ejus familiaris et æmulæ sanctæ Gertrudis, rite celebrandum licitum fore.

VI. B.
Mechtildis
 a poeta
Dante
 celebratur.

VI. Nomen Mechtildis ab ejus obitu usque ad XVIII. sæculum percelebris in fere tota christianitate mansit : tunc vero quasi eclipsim passum nostris tandem temporibus tum sanctitatis tum ingenii causa rursus per ora hominum cum honore haberi cœpit. Siquidem in Germaniæ universitatibus, videlicet in Grætiana D. Lubin, in Monacensi D. Wilh. Preger, necnon in Hallensi D. Ed. Boehmer, annis 1869 et sequentibus magno eruditionis apparatu quæstionem de nostra Mechtilde agitare cœperunt, utrum nempe illa fuerit *Matelda* quam in suam Divinam Comœdiam induxit famosus poeta *Dante Alighieri*. Doctor Lubin Grætianus primus rem attentavit, nec infeliciter prosecutus est.

Poeta equidem inter paucas quas in suo carmine exultat feminas post Beatricem, quæ pro Theologia vel vita contemplativa et theoretica vulgo sumitur, cantu XXVII Purgatorii nobilem quamdam cantatricem se invitantem inducit, quam cantu XXIII, strophula XL, *Matelda* vocat. Et hæc *Matelda* pro vita activa, quasi Lia, cujus soror Rachel in Beatrice figuratur, poetæ interpretibus accipitur. Si vatis consuetudinem attendamus, non allegorica aut mere typica, sed realis hæc persona adducitur, quam novit optime *Dante*, atque pro grato animo studet celebrare.

Multi, rem non satis accurate considerantes, hanc fuisse Matildem, Toscaniæ magnam comitissam, quæ pro Sancta Sede contra Teutonicum tyrannum militavit, nec ideo a poeta laudari non potest, quippe qui Cæsarianis partibus contra Romanum Pontificem in suo carmine usque favet. Repugnant item quæ de vita hujus Amazonæ christianæ traduntur, et valde diversa quæ *Dante* in sua *Matelda* extollit merita. Enimvero vox prima qua cantrix præludit viatori, qui post sex circulos ascendens ad septimum pervenit, illa est: *Venitebenedicti Patris mei*; qua quidem voce ad se invitavit beatam Mechtildem Dominus septimo ante ejus obitum anno et in ipso transitu hujus felicitis Virginis. Subsequuntur in poemate ejusdem cantus, sacræ liturgiæ utique verba referentes, ut sunt: *Beati quorum tecta sunt peccata*. Nam *Dante* sua quidem hucusque bene agnovit peccata, sed ad felicem oram, in qua sper undas sacramenti lavatrices diluantur, transire ejus puillan imis reformidat animus. *Veni, sponsa, de Libano, In te*

Domine, speravi, canunt Angeli, qui civitatis Dei, scilicet Ecclesiæ gloriam et felicitatem erranti proponunt, cum ecce Domna quam antea viderat, Matelda, illum rapit per salutarem undam, et cum dulcissimo cantu *Versus Asperges me* illum plene purificat traditque quatuor virtutibus.

Atqui non absimili modo res agitur in capite secundo partis secundæ *Libri specialis gratiæ* beatæ Mechtildis. Dum cantatur *Asperges me*, videt Mechtildis in Corde Domini flumen aquæ vivæ, circa quod duodecim arbores, id est, virtutes. Mox ducitur in vineam quæ est Ecclesia, sicut et ipse *Dante* post aquæ transitum in Ecclesiam introducit.

Ad Mechtildem iterum remittitur, ut doceatur quid sibi velint aquæ ex uno fonte erumpentes, quæ inde in duos rivulos, Lethe et Eunoe, divisæ fluunt. Verum *Libro specialis gratiæ* parte II. c. 21. duos rivulos, remissionis peccatorum, alterum spiritualis consolationis conspicit Mechtildis. Item inter alia ostentandum est illud quo *Dante* voluntatem hominis *rotæ* æquo motu se volventi confert; quæ similitudo parte IV. c. 20. sanctæ Mechtildis apprime elucidatur. Denique illud omnino in mente retinendum est: *Dante* Mechtildem illo loco sui poematis nomine proprio laudavisse, ubi plures textus sive sacræ liturgiæ, sive operis Mechtildiani citantur, unde illam *Matelda* quam loco prædicto laudat et maxime extollit *Dante*, nostram esse Mechtildem, merito infertur. Hujus etenim libros primis XIV. sæculi Florentiam a Fratibus Prædicatoribus allatos, ut ex Boccacio supra jam diximus, volvere indeque consolatoria verba et animum reficientia rebus in asperis sibi vindicare potuit, vir cæterum in rebus theologicis ac mysticis optime versatus.

Quidam etiam existimant sororem Mechtildem, quæ cum beata Mechtilde in Helftensi cœnobio degit, designatam esse a poeta, qui quædam de statu Ecclesiæ, de beatis Dominico Franciscoque, etc., cum libro hujus Sororis consentanea scripsisse videtur. Verum inde tantummodo sequeretur Sororis librorum, sicut beatæ Mechtildis, per eosdem Fratres Prædicatores Florentiam delatorum *Dante* copiam habuisse.

II.

DE LIBRI SPECIALIS GRATIÆ VARIIS EDITIONIBUS.

VII. *Codicēs
amanuen-
sium.*

VII. Multas et quidem plures quam *Legatus divinæ pietatis* editiones tum manuscriptas tum typis impressas obtinuit *Liber specialis gratiæ*. In Germaniæ bibliothecis tamen, et vix alibi, occurrunt codices manuscripti ac pleræque typis excusæ editiones. Qui omnes, tum amanuensium, tum typis mandati libri ad duplicem redigi possunt familiam: unam quæ antiquior et integrior, alteram quæ posterior ætate, et in multis ex consulto truncatam. Hæc quidem fere cuncta quæ ad historiam beatæ Mechtildis vergerent suppressit, iis solum retentis quæ ad meram ædificationem pertinebant. In titulis et in ipso textu hujusce familiæ libri plerique favent Ordini Cisterciensi, cui simpliciter adscribunt sanctam Mechtildem, et domum in qua tam sanctam illa degit vitam. Textus primarius latino sermone, sicut etiam omnes antiquiores codices ex quibusdam allusionibus, etymologiis quas non semel notavimus, videtur conscriptus. Primum igitur hic de manuscriptis codicibus nobis tractandum.

1. Qui prior et antiquior nobis occurrit est codex Guelferbytanus (Wolfenbüttel), cujus hic titulus: *Incipit liber specialis gratiæ de sanctimoniali quadam Mechtildis nomine, quæ vixit circa annum Domini MCCLXXX. in claustro dicto Helpede; quod monasterium est translatum ad civitatem Ysleiben anno Domini MCCCLVI. In die S^{ti} Severi Episcopi primo intraverunt; et ego Albertus sacerdos eram ibi. Postquam librum istum conscripsi, et Domina Abbatissa monstravit mihi librum quem ibi habuit, et perscrutatus sum veram veritatem.*

Post conclusionem sextæ partis libri legitur: *Explicit liber de extremis beatæ virginis Sororis Mechtildis de Helpede. Incipit nunc de laudabili vita et morte venerabilis Domine Gertrudis Abbatissæ sororis suæ.*

Post septimæ partis exitum: *Anno Dni MCCCLXX*

sequenti die post festum S^{ti} Lucæ evangelistæ, Albertus sacerdos, vicarius S^{ti} Pauli Erfordensis, libros istos conscripsit et finivit. Deo gratias.

Præter antiquitatem et a scriptore factam cum codice in claustro Helftensi asservato collationem, hoc apographum Alberti integritate præ cæteris gaudere reperitur, cum extrema beatæ Mechtildis solus enarret, quæ in omnibus desunt vel compendiose tantum exponuntur. Cæterum se ingenio simplicem et bonæ fidei in toto opere se prodit pius scriptor, quapropter ejus codicem, licet in capitulorum titulis et divisionibus nonnihil inexperti quidem, primigeni vero exhibeat, sumus imprimis secuti.

2. Secundas partes obtinebit codex bibliothecæ Lipsiensis universitatis, qui prius Cisterciensis Abbatia *Cellæ Sanctæ Mariæ* in Saxonia fuit. Qui codex, judice clarissimo et doctissimo Gersdorf, huic bibliothecæ præfecto, qui nobis benevolentissimus exstitit, si scripturæ et litterularum formam attendas, XIV. sæculo magis mediante quam exeunte conscriptus fuisset. Librum de meritis, ultima infirmitate et felici obitu Abbatissæ Gertrudis, non vero beatæ Mechtildis, sicut codex Guelferbytanus, exhibet, licet in Registro capitulorum hic liber prænuntietur. Quintæ partis duo priora capitula verbo ad verbum in libro de Abbatissa Gertrude reperiuntur, quod indicare videtur huncce librum seorsim vel etiam alia manu fuisse conscriptum.

3. San-Gallensis Codex. Cujus historia quiddam satis lepidi præ se fert. In catalogo bibliothecæ sub nomine sanctæ Gertrudis inscribitur, et doctissimus Mabillon, qui illum inspexit, in suo *Itinere Germanico* sic de eodem scripsit : « Ne quid dicam de revelationibus sanctæ Gertrudis, quæ a vulgatis multum differunt. » Sane ita differunt ut minime sint sanctæ Gertrudis, sed beatæ Mechtildis. Tutior et certior quam illustris Mabillon fuit indagator codicis Gertrudiani ejusdem Ordinis S. Benedicti monachus, nunc S. R. Ecclesiæ Cardinalis Eminentissimus Joannes Baptista Pitra. Ipse per Germaniæ bibliothecas inquisitiones dirigens in Bibliotheca Cæsarea Vindobonæ genuinum et integrum notavit Codicem Revelationum sanctæ Gertrudis, quem nobis novam et sinceram Gertrudiani operis parantibus benignissime indicavit,

quo factum est ut primum authenticum opus in medium proderemus.

Ad San-Gallensem vero codicem redeundum. Numero 583 distinguitur. Lipsiensi codici fere in omnibus, ætate, scriptione consentaneus, nisi quod parte quinta totum opus absolvitur, omissis libris quæ de Abbatissæ Gertrudis et beatæ Mechtildis novissimis tractaverunt. Ad ejusdem calcem hæc post aliquod tempus addita leguntur : « Iste liber deputatus est pro omnium usu, et utilitate omnium in eo legentium, et ejus proprietas est solius Dei, et ejus ordinatio pertinet ad fratrem Johannem de... thaler, deinde ad fratrem Johannem de Prussia; sed proprietas ejus solius est Christi ad communem usum Deum amantium. »

4. Quidam Gothensis bibliothecæ codex.

5. Basileensis A. IX. 4. anni 1512. Cum hoc titulo : *Liber spiritualis gratiæ seu revelationum beatæ Mechtildis virginis, qui ex vetusto et pene illegibili confusique ordinis codice ad laudem summi gratiarum largitoris, sub honore beatæ Mechtildis virginis de ordine S. Benedicti., conscriptus est.* Revera ordo capitum sæpe confusus vel ex consulto vel ex defectu scriptoris.

Quinque illi manuscripti, scilicet Guelferbytanus Lipsiensi, San-Gallensis, etc., soli ex his quos nobis evolere licuit, ad antiquiorem et potiore codicum pertinent seriem. Recentiores et plus minusve truncati et immutati reperiuntur sequentes.

6. et 7. Parisiensis maxima bibliotheca duos manu exaratos de beata Mechtilde profert : 3631 et 3632.

8. 9. Bonnensis universitatis bibliotheca latinæ unum, wallonensis linguæ alterum exhibet.

10. 11. In bibliotheca Coloniensis universitatis duo in catalogo inscribuntur codices quorum copia nobis non fuit.

12. Dusseldorpiensis latinum unum codicem possidet.

13. Cæsarea Bibliotheca Vindobonensis, in eodem volumine et ab eodem scriptore ac Gertrudianum, nobis exhibet librum Revelationum sanctæ Mechtildis, ad cujus calcem hæc leguntur : « Explicit liber Revelationum Ste Mechtildis, denominatus a Dño *specialis gratiæ*, conscriptus ad Dei honorem et proximorum ædificationem per me

Fratrem *Michaelem Staynrunner*, hujus monasterii almae Crucis monachum professum, anno Dñicæ Incarnationis millesimo quadringentesimo octuagesimo quinto; in die S^{ci} Hippolyti finitus est.

Post hæc sequitur codex Revelationum sanctæ Gertrudis de quo alias.

VII. 1. (1503.) *Das Buch geistlicher gnaden, offenbarunge Wunderliches unde beschauligen lebens des heiligen iungfrauen Mechtildis und Gertrudis. Closteriungfrauen des closters Helfede. auff begere und anregunge der hochgeborenen furstin und frauen Zedena, herczogin czu Sachssen, lantgrauin in Doringen und margrauin czu Meissen, witwen. gemeinen volke czu besserunge vorderdeutsch und gedruckt.*

VII. Editio-
nes typis
excusæ.

Ad calcem legitur: *Gedruckt und volendt czu Leyptzik. noch Gottes geburt ym funffczzen und iij iar.*

Hæc omnimodopulcherrima editio in cunctis manuscriptum Lipsiæ codicem n° 2. sequitur. Quædam ejusdem exemplaria brevem monasterii Helftensis perhibent notitiam, in quo multas spirituales filias, Deo favente, cum ad suburbium Yslebii translatum esset, adhuc degere editores testantur. Liber principissæ Sidoniæ Alberti ducis Saxonie relictæ dedicatus per editorem, qui fuit F. Marcus de Weida, Ordinis Prædicatorum, conventus Sancti Pauli Lipsiensis.

2. (1508.) Revelationes sanctæ Mechtildis, in modum spiritualis Directorii a quodam Fratre Minorita digestæ, opus item principissæ Zedenæ dedicatum, verum potius ex *Libro specialis gratiæ* quam illum referens efformatum. Teutonico sermone. In bibliotheca Hallensi.

3. (1510.) Editio integra et ad apicem exacta, licet in titulo plura occurrant emendanda. Nullam præfert præfationem aut notitiam, sed sequentem titulum: *Speculum spiritualis gratiæ, ac mirabilium revelationum divinitus factarum sacris Virginibus Mechtildis ac Gertrudis* (sic), *monialium cænobii Helfede, pro saluberrima in Christo proficientium instructione comportatus* (sic).

Herbipoli typis mandatus est liber, cujus unum exemplar servat Bibliotheca Monacensis.

4. (1513.) Editio latine conficta in volumine contenta cui titulus:

*Liber trium virorum et trium spiritualium Virginum ;
Hermas. Uguetinus. Frater Robertus. Hildegardis. Eli-
zabeth. Mechtildis.*

Roberti Stephani typis excusum opus, cujus compositio Fabro Stapulensi (Lefevre d'Etaples) attribuitur. Hæc de sancta Mechtilde tradit editor:

« Mechtildis quæ fuerit, facta diligenti multaque indagine, neutiquam adhuc agnoscere valui quænam ea fuerit (cujus Religionis), et in quo cœnobio diversata. Scripsit tamen ad me Beatus Rhenanus, quem super ea re epistolio consulueram, intellexisse eam fuisse Germanam, et circa montes Rhetios habitasse, vergendo ad Elvetios, unamque de filiabus alicujus Comitum fuisse, atque in illis locis coli memoriam ejus, et sacrum obtinere sacellum. »

Quæ editio Parisiensibus codicibus qui ad secundam et mutilam seriem referendi sunt, conformis exhibetur. In bibliotheca Mazarina et alibi.

5. (1522) Editio Venetiana : *Liber gratiæ spiritualis visionum et revelationum beatæ Mechtildis virginis devotissimæ ad fidelium instructionem.*

In titulo Præfationi inscripto : « Antonius de Fantis Tarvisinus, liberalium disciplinarum Doctor, Illu. ac religiosissimæ Deodatæ de Ruere de Monte Feltro moniali observantissimæ S. P. Apud Jacobum de Leuco sumptibus Jourdani civis Colonæ Agrippina typis opus excusum.

Editio ad secundam seriem amanuensium revocanda. Libro sive parte V. occurrunt tria capitula stylo admodum præciso quæ in exemplaribus prioris generis desunt. Hæc sunt cc. 18. *de futura resurrectione*; 19. *de redemptione captivorum*; 20. *qualiter eam Dñus Jesus matri commendavit.* Verum *de futura resurrectione* ex parte VI. capite 9. quæ de Abbatissa Gertrude scripta est, depromptum est, nec ad beatam Mechtildem pertinet. Unde vero duo cætera capitula 19. et 20. sumpserit editor Venetianus nos omnino latet.

(1536.) Quidam asserunt editionem revelationum beatæ Mechtildis hoc anno factam fuisse Colonæ; verum illa, si fuerit, nobis non occurrit, nec Lanspergius aut Loher, qui hoc anno S. Gertrudis revelationes Colonæ ediderunt, de libro

Mechtildiano ullum verbum faciunt. Attamen Italici translatores exemplar B. Mechtildis a Lanspergio editum laudant.

6. (1558.) Editio Venetiana altera ad secundam seriem pertinens, in Monacensi bibliotheca asservata.

7. (1590.) Editio Italiana. *Libro della spiritual gratia, delle rivelationi, e visioni della B. Mettilde vergine, diviso in cinque libri... raccolto del santissimo Gio. Lanspergio, monaco della certosa, tradotti del latino in italiano dal R. P. Antonio Ballardini.*

In Venetia, per Nicolo Pezzana. MDLXXXX. Altera ab eodem : MDCLX.

In eodem volumine quo translatio Revelationum S. Gertrudis a Vincenzo Buondi contenta, hæc editio ad secundam seriem referenda est.

8. (1597.) Editio Teutonica. In monasterio Thierhaupten in Bavaria typis demandata est hæc editio fere integra, ideoque ad primam seriem revocanda. Ad calcem subditur maximi momenti documentum de fundatione monasterii in quo vixit beata Mechtildis. Quod quibusdam sequentis ætatis editionibus Germanicis item annexum inter nostræ documenta ad calcem numero 3. consignatur.

Exemplar vidimus in bibliotheca RR. Abbatis Sancti Bonifacii Monacensis, D. Haneberg, qui nuper Spiræ præsul desideratissimus decessit.

9. (1623.) Gallica editio sub hoc titulo : *Les œuvres excellentes et la vie admirable de sainte Mechtilde, Religieuse de l'Ordre de saint Benoist, mis de Latin en François par Me Jacques Ferraige, Prestre et Docteur en Théologie. Paris chez Jean de Hevqveville et Michel Soli.*

Tribus prologis illustratur, et quibusdam tum orationibus in honorem S. Mechtildis et S. Gertrudis, tum judiciis de illius libro. Subsequitur *La vie admirable de sainte Mechtilde*, etc. ab eodem *J. Ferraige, Cozeranois*. Quæ vita multis erroribus historicis referta, magis ad moralia vel spiritualia vergit quam historica. Stylus insuper antiquatus, attamen legenti magis intelligibilis quam ejusdem translatio S. Gertrudis; quod discrimen ex originalis diverso etiam stylo procedit. Cæterum ad secundam seriem reducenda est.

10. (1657.) Teutonica editio, Coloniae facta per Wilhelm Friessem, qui librum Abbatissae et monialibus claustris sanctae Agathae Coloniae dedicavit. Fere in omnibus editioni abbatissae Thierhaupten conformis, recentioris vero et elegantioris stili; unde longe lateque diffusa est, et ante nostram aetatem videtur fuisse editionum S. Mechtildis novissima.

Nostris temporibus non semel prodiit opus B. Mechtildis, tum Coloniae, Monachi, Bruxellis, hic lingua latina, illic vernacula, sed quod fatendum est, arbitrio editorum varie digestum et maxime truncatum, insertis praeterea non paucis de personis in Belgica editione erroribus. Rei historicae ex his nihil, pietatis vero et aedificationis propriae studiosos lectores aliquid colligere fas erit.

VIII. Hujusce
editionis
ratio.

VIII. Nunc denique nobis exponendum quo pacto hanc editionem *Libri specialis gratiae* beatae Mechtildis digessimus. Ad quod propositum explendum Codici Guelferbytano, sicut supra visum est, omnium integerrimo et emendatissimo, proximo pede adhæsimus. A quo vix recessimus inscribendo in Parte V. capitula 27, 28, 29, ex editionibus secundae seriei deprompta; necnon transferendo Librum seu Partem de ultimis beatae Mechtildis VII° loco, quae in Guelferbytano codice VI° disponuntur, ad VII^m remissis quae de Abbatissa Gertrude traduntur. Aptius et opportunius censuimus librum esse absolvendum per narrationem felicitatis obitus et gloriae adeptionis in caelis beatae Mechtildis, praecipue cum illa quae hic de abbatissa Gertrude narrantur, ad revelationes pertinent germanae ejus Mechtildis.

Legenti accurate patebit diversas operis Mechtildiani non unius ejusdem questili aut manus esse. Partes I. II. V. emendatiores, III. IV. vero praesertim in earum ultimis capitulis cum VI. et VII. videntur tantummodo ex scriptis raptim confictis, prout persona quae scribebat, res ipso quo agerentur temporis momento perceperat, fuisse conflatas. Quae si ideo minoris favorem elegantiae, certe majorem rerum fidem obtinent.

In divisione capitulorum inter varias editiones etiam intervenit simile discrimen. In prima quidem parte quaecumque ad idem mysterium pertinent, licet tempus aut doctrina moralis, quae ex his deduci potest, ad diversa sese extendat,

sub eodem capite, pluribus tamen titulis quandoque interjectis, concluduntur. E contra in IV. parte quæque revelatio unum conficit capitulum, quod aliquando unica constat sententia, licet in isto de iisdem sive personis sive rebus ac in præcedentibus sit quæstio.

Tituli capitibus præfixi et ipsi ad trutinam erant revocandi et emendandi, quos quidem non semel editores, prout sibi cuique ad rem satius illustrandam visum fuerit, varie descripserunt. Nos autem, ut veriori, Guelferbyitano codici et in hac re adhæsimus.

Propositum quo in plerisque editionibus tam multa truncata vel penitus omissa sunt, minime probandum existimavimus; omnes vero reliquias collegimus ne perirent. Quod si quis multa ex his tamquam prolixiora, vel egeni et sæpius rudioris stili scripta respuere voluisset, cogitet illa propter hanc inopiam inde majorem veritatem in rebus prætere, quæ cæterum statim ac agerentur per scripta consignabantur.

Quæ de beatæ Mechtildis ultimis narrantur in *Libro specialis gratiæ* eadem sæpe ad verbum ac in libro sanctæ Gertrudis referunt. Illa nolimus omittere, ad magis quidem demonstrandam amborum librorum, ut ita dicamus, consanguinitatem, quæ per tot sæcula penitus ignorabatur, et adhuc nostris temporibus in ipsa Germania, a quibusdam, ut D. W. Preger, denegatur. Præterea quando in similibus, ut in narratione de beatæ Mechtildis, item et de Abbatissæ Gertrudis ultimis, aliquid intervenit diversi, brevi indagine patebit, personarum quæ scripserunt vel dictaverunt statum vel ingenium illius discrepantiæ causam esse. Siquidem quæcumque gesta vel dicta fuerint a Gertrude, in narratione libri *Legatus* indicantur proprio nomine quasi a Gertrude dicta vel facta; dum e contra in *Libro specialis gratiæ*, semper nomen, vel etiam quodlibet quo persona Gertrudis manifestaretur, sub silentio prætermisum est. Cujus ratio sanctæ Gertrudis humilitati est assignanda, quæ præcipue Librum Mechtildianum scripsit aut dictavit.

Paucis insuper notulis elucidare tentavimus quæ diversas in libro adductas personas perstringunt, sicuti gesta

historica quibus alluditur. Item quæ inter duos libros, Gertrudianum scilicet Mechtildianumque, consonarent conferranda notavimus, ac denique Mechtildis verba vel doctrinas quibus, ut videtur, usus est poeta *Dante*, passim indicavimus.

Quamvis diligentiam omnem adhibuerimus ut opus suis omnibus numeris absolveretur, attamen semper dolendum est multa remansisse emendanda, quæ pietati legentium ac sedulitati relinquimus, imprimis illud exoptantes tam salubrem doctrinam nunc sæculorum et hominum injuria fere penitus obrutam ex suis cineribus excitare, et ad lucem sibi debitam reducere. Inde fidelium sane mentes novo respergentur lumine, fervore eximio fovebuntur, et tot ac tanta salutis mysteria quæ ex Incarnatione Domini Jesu procedunt intimius et sublimius penetrantes, ad ipsum Deum, ex quo emanant, cursu tutiori transferentur. Quod erat in votis, ut in omnibus glorificetur Deus.

